

MAKTAB O'QUVCHILARIGA INGLIZ TILINI KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARI ORQALI O'RGATISH.

Murodullayeva Sitora Farhod qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Filologiya fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada turli yondashuvlar va texnikalar muhokama qilinadi, ingliz tilini o'rganuvchilarga texnologiyadan foydalangan holda o'rganish ko'nik-malarini oshirishga yordam berishi mumkin.

Kalit so'zlar: Ingliz tili ikkinchi til sifatida (ESL), texnologiya, integratsiya, elektron kutubxonalar, elektron darsliklar, lug'atlar

Ma'lumki, chet tillarni o'rganish va o'rgatish barcha rivojlangan va rivojlana-yotgan mamalakatlar qatori vatanimiz O'zbekistonda ham zamon talabiga aylandi. Texnologiya har doim o'qitishda muhim rol o'ynagan va o'quv jarayonida o'qituvchi kasbining muhim jihati bo'lib, o'qituvchilar o'quvchilarga bilim olishda yordam berishlari mumkin. "Integratsiya" atamasi texnologiyani o'qitish va o'rgatishda qan-day qo'llanilishini tavsiflash uchun ishlatiladi. Kundalik hayotimizda texnologiya-kompyuter keng tarqalganligini hisobga olgan holda, texnologiyani o'quv dasturiga kiritish g'oyasini qayta ko'rib chiqish vaqti keldi va buning o'rniga o'quv jarayoniga yordam berish uchun texnologiyani o'qitishga integratsiya qilishga harakat qilin-moqda. Ya'ni, o'rganish tajribasini rejalashtirishning boshidan o'qitish va o'rganish-gacha texnologiya o'quv tajribasining ichki elementiga aylanadi va o'qituvchilar uchun jiddiy muammoga aylanadi.

Ta'lim jarayonida kompyuter va Internet texnologiyalaridan foydalanish tizimi xorijiy tillarni o'rganish jarayonini takomillashtirishning eng samarali usullaridan biridir. Kompyuter-axborot ta'limi modeli chet tillarini o'qitishning an'anaviy usul-lari tizimidan zamonaviy ochiq ta'lim Axborot jamiyati tizimiga o'tish bosqichining o'ziga xos bosqichidir. Axborot texnologiyalarini professional axborotlashtirishni tayyorlashga kiritish uchun asos. Bu quyidagi kompyuterning ilovasi texnologiya: virtual kutubxonalar, o'quv dasturlari vositalari (*elektron kutubxonalar, elektron darsliklar, lug'atlar*) yaratish, universitetlar va maktablarning ma'lumotlar baza-larini yaratish, multimedia dasturlari, virtual munozara klublari, maslahat markaz-lari, universitetlar va maktablarning o'quv axborot muhitlari, ma'lumotlar bazalari, har xil turdagi ta'lim muassasalari uchun barcha o'quv kurslarini o'z ichiga olgan ma'lumotnomalar.

Natijada, o'qituvchilar tez-tez integratsiya va texnologiya yordamida o'qitishni amalga oshirish va agar ular texnologiyani sinfga qanday integratsiya qilishni tan-lashda mumkin bo'lgan eng yaxshi variantni qilsalar. Ammo shuni ta'kidlash kerak-ki, o'qituvchilarning tanlovdan voz kechish imkoniyati yo'q; shuning uchun ular o'z o'quvchilarining ta'lim tajribasiga texnologiyani kiritish usulini topishlari kerak. Texnologiya inson hayotining

deyarli barcha jabhalarini bir-biriga bog'lab, juda keng tarqaldi. Natijada, zamonaviy texnologiyalardan foydalanmasdan, bugungi kunda tilni o'qitish cheklangan virtual yoki sun'iy o'rganish tajribasiga olib kelishi mumkin, bu esa o'quvchilarning talablariga yetarli darajada javob bermaydi yoki kerakli natijalarni bermaydi. Aslini olganda, o'qituvchilar texnologiyadan foydala-nishga jiddiy e'tibor berishlari kerak, chunki u tahdid yoki foyda sifatida qaralgani uchun emas, balki tilni o'rgatish va tushunishga jiddiy ta'sir ko'rsatadi.

Kompyuter va axborot ta'lim usullaridan foydalanish talabalarning axborot kompetentsiyalari darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi xususan, zarur ta'lim ma'lumotlarini topish uchun Internet imkoniyatlaridan foydalanish kabi ko'nik-malarni rivojlantirish; ma'lumotnoma elektron nashrlaridan foydalanish; o'quv fao-liyatida axborot resurslarini qo'llash, axborot va kompyuter texnologiyalarining kommunikativ imkoniyatlaridan maslahat olish, zarur ma'lumotlar olish va hokazo. Shaxsiy yo'nalish kompyuter-axborot paradigmasining xususiyati bo'lib, u ham maqsadli shaxs, ham kommunikativ va ijtimoiy-madaniy yo'nalish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Kompyuter bilan ishlash kompyuter savodxonligi deb atala-digan muayyan tizim bilimlari va qobiliyatlarini egallashni talab qiladi. Mahalliy va professional kompyuter savodxonligi kompyuter savodxonligining ikkita toifasidir. Professional kompyuter savodxonligi chet tili o'qituvchilari uchun quyidagilarga tegishli bo'lishi mumkin:

- 1) kompyuterlar va mavjud dasturiy ta'minotni texnik va didaktik qobiliyatlar;
- 2) o'quv dasturlari skriptlarini loyihalash qobiliyati;
- 3) dasturiy ta'minot muhandisi sifatida muammoni to'g'rilash qobiliyati;
- 4) dasturiy ta'minotdan foydalanish qobiliyati (*o'qitish va qo'llab-quvvatlash*).

Kompyuter texnologiyalarining rivojlanishi - multimedia texnologiyalari, gipermedia texnologiyalari, kommunikatsiya texnologiyalari (*videokonferensaloqa, telekonferentsiya, forumlar va boshqalar*) va hozirgi vaqtda virtual haqiqat texno-logiyasiga chet tillarini o'rgatish jarayonida katta e'tibor qaratilmoqda. Chet tilini o'rganishda kompyuter bajara oladigan lingvistik yoki kommunikativ kompetentsi-yani shakllantirishni ta'minlashi kerak bo'lgan funktsiyalar:

- 1) dialog rejimida o'qitish va testlarni o'tkazish;
- 2) diagrammalar, animatsiya yordamida real nutqiy vaziyatlarni taqlid qilish va video, til muhiti bilan aloqa effektini yaratish;
- 3) nutqiy vaziyatni tasvirlash, uni rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlash sifatida ishla-tish tarbiyaviy muloqot jarayoni;
- 4) kompyuter yordamida maqsadli tilda muloqotni ta'minlash.

Kompyuter yordamida tarkibni mustaqil o'rganish quyidagilarni ta'minlaydi afzal-liklari:

- 1) bepul ishlash rejimi;
- 2) cheksiz vaqt;
- 3) sub'ektiv omillarni bartaraf etish
- 4) chet tilini o'zlashtirishni maksimal darajada qo'llab-quvvatlash.

Kompyuter boshqaruvi mustaqil mehnat samaradorligini, natijaga erishish tezligini va baholashning ob'ektivligini oshiradi. Zamonaviy kompyuter texnologiyalari barcha jabhalariga kirib bormoqda zamonaviy tsivilizatsiya, jumladan biznes, iqtisodiyot, ommaviy axborot vositalari, fan va ta'lim. Mamlakatimiz tele-kommunikatsiyalarining kengayishi fonida kompyuter texnologiyalarini xalq ta'limi tizimiga integratsiyalash jarayoni izchil rivojlanib bormoqda va yaqqol namoyon bo'lmoqda.

Ko'pgina o'qituvchilar asta-sekin kompyuterning qiymatini anglab yetish-moqda, texnologiyani dunyoni tushunish vositasi sifatida qaralmoqda. Bu qurol shunchalik kuchliki, u maktabga ta'limning yangi shakl va usullarini, shuningdek, yangi global tafakkur mafkurasini olib keladi. Ma'lumki, axborot texnologiyalarini rivojlantirish va ta'lim jarayonida qo'llashning hozirgi holatini hisobga olgan holda, chet tilini o'rgatishda kompyuterdan foydalanish chet tili darslarida madaniyatlararo muloqotni tashkil etishda samaradorlikni sezilarli darajada oshirishi va yordam berishi mumkin.

O'qituvchilar kompyuterning qadr-qimmatini tobora ko'proq tan olishmoqdaki chunki texnologiya ularga quyidagilarga imkon beradi:

- ♦ har qanday mavzuni o'rganishni rag'batlantirish va almashinuvni osonlashtirish fanlar bo'yicha o'qitish tajribasi, talabalarning qiziqishini oshirish ta'lim jarayoni, xususan, chet tilini o'zlashtirish chet tili mashg'ulotlari davomida nutq faoliyati;

- ♦ talabalarning kommunikativ amaliyotini kuchaytirish uchun ruxsat berish o'quvchilarning o'z ma'lumotlari va aloqa tufayli olingan ma'lumotlarini taqqoslashga asoslangan yangi metodologiyalarni qo'llash.

Ta'limga kompyuter texnologiyalarining kirib kelishi talabalarga chet tillarini o'rganish uchun kompyuter o'yinlaridan foydalanishga imkon beradi, natijada chet tili darslarida til va nutq materialini o'zlashtirish yaxshilanadi. Chet tillarini o'qitish metodikasi bilan qiziqqan ko'plab olimlar kompyuterda o'yin usulini qo'llash samaradorligini to'g'ri ta'kidladilar. Buning sababi shundaki, o'yinda har qanday odam-ning, xususan, bolaning to'liq va ba'zan kutilmagan qobiliyatlari mavjud. J. Huizinga ta'kidladiki, insoniyat madaniyati paydo bo'lgan va o'yin sifatida joylashtirilgan. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, kompyuter o'yinlaridan foydalanish chet tillarini o'rganish bilan bog'liqligi sababli yaxshi o'rganilmagan. Bundan tashqari, o'yin kognitiv qiziqishda muhim rol o'ynashi mumkin, murakkab o'qitish jarayonini osonlashtiradi, o'quvchilarning ijodiy shaxsini rivojlantirish uchun sharoit yaratadi va o'qituvchining kasbiy tajribasini zamonaviy texnologiyalar darajasiga ko'tarishga imkon beradi.

ESL o'qitish va o'rganishda kompyuterdan foydalanish endi mumkin emas yakka tartibda amalga oshiriladigan individual o'quv faoliyati bilan bog'liq muhit. Kompyuterdan foydalanish talabalarga ingliz tilini tabiiy sharoitda foydalanishga undash orqali o'rganish va undan foydalanishga yordam beradi. Mavjud o'quv dasturlari sinflariga kompyuterdan foydalanishni integratsiyalash esa, o'qitishning yangi usullarini ishlab chiqish va joriy etishni taqozo etadi. O'quv rejasida mustahkamlangan o'quv maqsadlarini saqlaydigan sinflarga kompyuterga asoslangan mashg'ulotlarni kiritish o'qituvchilardan o'quvchilarning

ta'lim ehtiyojlarini qon-dirish va hozirgi vaqtda qabul qilinadigan va amalda qo'llaniladigan o'qitish usul-larini qayta yo'naltirish haqida ijodiy fikrlashni talab qiladi.

Ta'lim va o'rganish ma'lumotlardan foyda olishi mumkin va kommunikatsiya texnologiyalari. Yangi boshlanuvchilar uchun o'quvchilar o'quv jarayonida faol ishtirok etadilar, bu esa ularga ko'proq ma'lumotni saqlashga yordam beradi. Shundan so'ng, keyingi mashg'ulotlar o'quvchilarning o'zini o'zi ta'minlashi uchun qo'shimcha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Nihoyat, o'quvchilarning til o'rganish ko'nikmalari o'quvchilarga asoslangan yangi o'quv materiallarini iste'mol qilganda yaxshilanishi mumkin.

Nihoyat, chet tili o'qituvchilari sifatida biz tajriba o'tkazdik, o'quvchilarni jalb qilish uchun yangi va hayoliy yondashuvlar bilan. Faqatgina til sinfinda texnolo-giyadan samarali va ijodiy foydalanishni o'rganish orqali biz talabalarga ko'proq o'rganishga yordam bera olamiz va shu bilan birga ish beruvchilarimizga texnolo-giyadan samarali va ijodiy foydalanishimiz mumkinligini ko'rsatamiz. Jahon miqi-yosida ingliz tilini o'rganish va o'qitish bo'yicha masofaviy ta'lim mamlakatimizda ko'plab raqamli ta'lim platformalari orqali amalga oshirilmoqda. Masofaviy ta'lim o'quvchilarga endi uyda bo'lgani kabi o'qish texnikasini buzmaslik, mavzularni ko'rib chiqish imkonini beradi. Mustaqil ravishda va o'qituvchi bilan masofadan suhbatlashing, bu litsey va kollej o'quvchilari uchun to'g'ri o'sish imkoniyatini o'z ichiga oladi: o'quvchilarning mustaqilligini oshirish, so'rov o'rganishga jalb qilish, tengdoshlar, mutaxassislar va ularning o'qituvchilari bilan kuchli muloqot, ijtimoiy o'rganish veb-saytlarida ularning sharhlari va fikrlarini aniqlashtirish imkoniyati kengayadi.

Havola etilgan metodlardan umumta'lim maktablarining va oliy o'quv yurtlarining o'quvchilarini ingliz tili darslarining barcha qismlarda foydalanish mumkin. Ushbu metodlardan dars jarayonida video va audio fayllardan hamda ko'rgazmali materiallardan foydalanish imkoniyatini ochib beradi. Biz targ'ib qilayotgan metodlarning asosiy maqsadi sinf xonasidagi barcha o'quvchilarning dars jarayonlariga birdek faol qatnashishidir. Shuningdek, bu metodlar aytib o'tka-nimizdek o'quvchilarning tinglash, gapirish, yozish va tinglash mahoratlarini oshirishda keng imkoniyatlarni beradi va o'quvchilarning dars jarayonidagi faol harakati, ziyrakligi asosiysi esa dars qiziqarli tarzda va raqobat muhitida o'tka-zishlarini ta'minlaydi. Ingliz tili darslarida innovatsion usullarini qo'llash natijasida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanadi, nutqi ravonlashadi, tez va to'g'ri javob berish malakasi shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. [http://library. Ziynet.uz>book](http://library.Ziynet.uz>book) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 10-dekabrda —Chet tillarini o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi PQ-1875sonli qarori.

2. Suyarov, A., H. Akhmadov, G. ROCKS AND THEIR PHYSICO-MECHANICAL PROPERTIES. Tashkent-2021, 28.

3. Suyarov, A. (2023). INNOVATIVE METHODS ARE A NEW WAY OF ORGANIZING EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES OF STUDENTS. Philological detail issues are in the Eyes of young researchers, № 1(1)
4. Alimov Sh.S., Matkarimova A. "Chet tillarini o'qitishning innovatsion texnologiyalari", Toshkent, 2017 y.
5. Begmuradovich, S. A. (2025). THE USAGE OF MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYA-LAR JURNALI, 1(2), 180-184.
6. Begmuradovich, S. A. (2023). INTEGRATION OF EDUCATIONAL PROCESS FORMS. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA VA IJTIMOIIY TADQIQ-QOTLAR/ JOURNAL OF PEDAGOGY, PSYCHOLOGY AND SOCIAL RESEARCH, 2(2), 20-23.
7. Muir-Herzig, R. G. (2004). Texnologiya va uning ta'siri sinf xonasi. Kompyuterlar va ta'lim, 42 (2), 111-131. Newby, T.J., Stepich, D.A., Lehman, J.D. va Russell, J.D. (2000). Ta'lim va o'qitish uchun o'qitish texnologiyasi (2-nashr). London: Prentice Hall International.
8. Yuan, Y. (2003). ESL sozlamalarida chat xonalaridan foydalanish. Kompyuterlar va kompozitsiya, 20(2), 194-206.
9. Dudeney G., Xokli N. 2007, Ingliz tilini texnologiya bilan qanday o'rgatish kerak, Pearson Longman.
10. Тахирова, М. А. (2021). Педагогические условия организации семинарских, лабораторных и практических занятий в вузе. Academic research in educational sciences, 2(3), 535-543.
11. Takhirova, M. (2020). Improving speech skills of students based on projection of educational objectives in Russian language classes. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(7), 8063-8075.
12. Abdullaeva, S. A., Lutfillaev, M. H., & Takhirova, M. A. (2020). VII. THE PROBLEMS OF FORMATION OF A SINGLE INFORMATION-EDUCATIONAL ENVIRONMENT. INNOVATIONS AND MODERN PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN THE EDUCATION SYSTEM, 155.
13. Abdullaeva, S. A., Lutfillaev, M. H., & Takhirova, M. A. (2020). IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL DIAGNOSTICS SOFTWARE IN THE EDUCATIONAL PROCESS AS A FACTOR OF PERFECTION OF PREVENTIVE WORK TO REDUCE THE GROWTH OF CRIMINAL AGENCIES AMONG STUDENTS. In Сборники конференций НИЦ Социосфера (No. 8, pp. 155-161). Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro.
14. Masalieva, O. (2020). The role of Russian scientists in the source study of the bukhara khanate. International Journal of Advanced Science and Technology, 29(5), 1540-1546.

15. Masalievna, M. O., & Muhitdinovich, J. Z. (2020). The Illumination of Bukhara Khans' Building Enterprise in the Some Historical Sources. *Test Engineering and Management*, 83(5-6), 1803-1811.
16. Масалиева, О. (2004). Амир Музаффарнинг тарихнавис ўғиллари. *Мозийдан садо*, (2), 22.
17. Masalieva, O. M. (2021, November). THE PRINCE OF BUKHARA SAYYID MUHAMMAD NASIR AND HIS SCIENTIFIC HERITAGE. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 182-185).
18. Самиева, Г. Т., & Аликулов, Х. Т. (2023). НОВЫЙ УЗБЕКИСТАН И ПЕРЕХОД В «ЗЕЛЕНУЮ ЭКОНОМИКУ». *Экономика и социум*, (11 (114)-1), 994-998.
19. Samieva, G. T., & ugli Alikulov, K. T. (2024). MINTAQADA “YASHIL IQTISODIYOT” ASOSIDA BARQAROR IQTISODIY O ‘SISHNI TA’MINLASH MASALALARI. *THE INNOVATION ECONOMY*, 4(04).
20. Aliqulov, H. (2023). “YASHIL IQTISODIYOT”–KELAJAK IQTISODIYOTING ASOSI. *Nashrlar*, 474-477.